

О.М. Іванюта, асист. (*ХДУХТ, Харків*)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Класифікація видів людського капіталу можлива за різними підставами і в різних цілях, що і представлено в літературі з цієї проблематики. Практично всі дослідники визнають реальність і вирішальну роль інтелектуального капіталу. Дійсно, інтелектуальні продукти можуть фіксуватися на матеріальних носіях (книги, звіти, дискети, файли баз даних), оформлятися як інтелектуальна власність і включатися в господарські операції у вигляді вкладень в капітал, продажу ліцензій, купівлі-продажу, обліку як нематеріального активу. Дослідження інтелектуального капіталу найбільш просунуті і доведені до методик його ефективного використання. Це дозволяє використовувати результати наукового аналізу інтелектуального капіталу для вивчення інших видів людського капіталу.

Інтелектуальна, творча діяльність є поки унікальним атрибутом людського розуму, винахідливості, кмітливості. Продукт інтелектуальної діяльності патентується і закріплюється авторським правом, як виняткова власність автора, якому належить право визначення напрямків і форм її економічного використання. Об'єкти інтелектуальної власності залучаються в господарський оборот як нематеріальні активи підприємств і збільшують доходи фірми і власників цих активів.

Інтелектуальний капітал як вид людського капіталу придбав свою актуальність порівняно недавно. У сучасному світі саме люди, що володіють великим обсягом знань, інформації, займають більш вигідні місця в житті. Матеріальне виробництво йде на другий план, поступаючись місцем дедалі ширшою сфері послуг. Інвестиції в інтелектуальний капітал отримують все більше поширення через високу ефективність. Талановиті висококваліфіковані науковці, вчені отримують високі доходи від інтелектуальної власності. Ця сфера в даний час розвивається швидкими темпами і є досить перспективною і високо прибутковою галуззю економічної діяльності.

Поняття інтелектуального капіталу та пов'язане з ним поняття інтелектуальної власності невіддільні від нової економіки. Це найістотніші компоненти, які найбільшою мірою ідентифікують нову економіку.

Визначення «інтелектуального капіталу» носить досить загальний характер і зазвичай має на увазі суму тих знань всіх працівників компанії, яка забезпечує її конкурентоспроможність. Отримання різного роду технологічних та організаційних переваг над конкурентами є основною функцією інтелектуального капіталу. Це визначення носить умовний характер, оскільки не пов'язано з такими категоріями вартості капіталу як ціна, рента і т.д. Слід зазначити, що зв'язок понять «інтелектуальний продукт» і «інтелектуальний капітал» має економічний сенс тільки в умовах ринкового ціноутворення. В умовах директивного управління цінами інтелектуальний продукт не має вартості, адекватної його внеску в економіку і говорити про його капіталізації, як показали результати технологічного розвитку в директивній економіці, не доводиться.

Щоб мати ринкову перевагу, компанія повинна володіти банком знань. Вартість знань інтелектуального підприємства може перевищувати вартість її фінансового капіталу, а прихильники інформаційної економіки стверджують, що вона не тільки може, але й повинна перевищувати цю вартість. У базі знань компанії включаються результати її власних досліджень і розробок; накопичені досвід, знання та навички співробітників; різні технічні вимоги, умови, стандарти, керівні матеріали тощо; специфічні особливості сформованих зв'язків з клієнтами (замовниками) і суміжниками; кон'юнктура сегмента ринку, на якому працює компанія; оцінки макроекономічної ситуації в країні і на світових ринках; дані про можливості конкурентів тощо. Сюди ж слід віднести технічні засоби зберігання та пошуку необхідної інформації, її адаптації для вирішення поточних завдань компанії.

Використання інтелектуального капіталу у виробництві благ пов'язано одночасно і з перенесенням вартості і її створенням, з приростом через споживання інтелектуальних ресурсів живої праці. Стосовно до інтелектуального капіталу відсутнє поняття фізичного зносу, як це має місце для матеріальних елементів капіталу. Тут виразно проявляються різні форми морального зносу, пов'язані з старінням і частковою втратою потенціалу знань. Але в рамках даного циклу виробництва інтелектуальні ресурси практично не зношуються і не зменшуються в процесі використання, більше того, сам процес їх використання при певних умовах може супроводжуватися їх збільшенням і розвитком.

Таким чином, можна зробити висновок, що всі види людського капіталу при формуванні і відтворенні проходять певні стадії циклічного розвитку.